

NORDISK ARKITEKTURFORSKNING

Nordic Journal of Architectural Research

1-2025

Nordic Journal of Architectural Research

ISSN: 1893-5281

Editors-in-Chief

Sten Gromark

Chalmers University of Technology, Sweden

Magnus Rönn

Nordic Association of Architectural Research, Sweden

Petra Thorpert

Swedish University of Agricultural Sciences, Sweden

For more information on the editorial board for the journal and board for the association, see <http://arkitekturforskning.net/na/>.

Submitted manuscripts

Manuscripts are to be sent to Sten Gromark (sgromark@outlook.com), Magnus Rönn (magnus.ronn.arch@gmail.com) and Petra Thorpert (Petra.Thorpert@slu.se) as a text file in Word, using Times New Roman font. Submitted articles should not exceed 8 000 words exclusive abstract, references and figures. The recommended length of contributions is 5 000–8 000 words. Deviations from this must be agreed with the editors in chief. See Author's Guideline (<http://arkitekturforskning.net/na/information/authors>) for further information.

Subscription

Students/graduate students

Prize: 27.5 Euro.

Individuals (teachers, researchers, employees, professionals)

Prize: 38.5 Euro.

Institutions (libraries, companies, universities)

Prize: 423 Euro.

Membership for the association

5.5 Euro (for individuals who get access to the journal through institutions).

Students and individual subscribers must inform about their e-mail address in order to get access to the journal. After payment, send the e-mail address to Trond Haug, trond.haug@sintef.no.

Institutional subscribers must inform about their IP-address/IP-range in order to get access to the journal. After payment, send the IP-address/IP-range to Trond Haug, trond.haug@sintef.no.

Payment

Sweden pay to plusgiro: 419 03 25-3

Outside Sweden pay in Euro to Nordea IBAN: SE67 9500 0099 6034 4190 3253 BIC/SWIFT: NDEASESS

Published by SINTEF Academic Press

P O Box 124 Blindern, NO-0314 Oslo, Norway.

CONTENTS

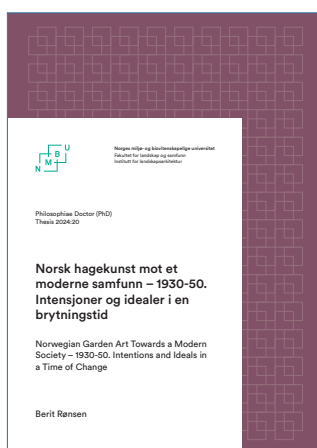
EDITORS' NOTES OBSERVATIONS ON PHD RESEARCH IN ARCHITECTURE AND LANDSCAPE ARCHITECTURE DURING THE ACADEMIC YEAR 2024.....	5
MAGNUS RÖNN, PETRA THORPERT AND STEN GROMARK	
DANISH INTERIORS AND ECHOES FROM JAPAN: STRATEGIES FOR A SPATIAL DESIGN CONNECTED TO NATURE	11
CARMEN GARCÍA SÁNCHEZ	
INVESTIGATING THE HOUSING CHALLENGES OF GRADUATE STUDENTS AND EXPLORING THE POTENTIAL OF ON-CAMPUS INFILL MICRO-HOUSING	51
AHMED K. ALI, ROHIT KUMAR, AND PATRICIA NJIDEKA KIO	
PURPOSE-BUILT, GRAND, OR CENTRAL MOSQUE? A CONCEPTUAL DISCUSSION OF MOSQUE TYPOLOGY IN SCANDINAVIA.....	81
HELLE LYKKE NIELSEN, TOVE ROSENDAL, AND MARIA LÖFDAHL	
THE ACCESSIBILITY ACTIVISM OF THE DISABILITY RIGHTS ASSOCIATION THRESHOLD, 1973–1982	109
MARJA RAUTAHARJU	
DIGITAL TOOLS FOR EARLY PARTICIPATION IN URBAN PLANNING PROCESSES: SITUATING KNOWLEDGE THROUGH A PRAGMATIST APPROACH	139
MARCO ADELFIGIO, ÁLVARO BERNABEU-BAUTISTA, JAAN-HENRIK KAIN, AND JENNY STENBERG	
FORUM	
PHD REVIEW QUEER AS A CITY: UNSETTLING COHERENCE IN SUSTAINABLE URBAN DEVELOPMENT	173
REVIEWER: JANINA GOSSEYE	
PHD REVIEW NORSK HAGEKUNST MOT ET MODERNE SAMFUNN – 1930–50. INTENSJONER OG IDEALER I EN BRYTNINGSTID	181
REVIEWER: CATHARINA NOLIN	
KNOWLEDGE CREATION BY PHD RESEARCH IN ARCHITECTURE AND LANDSCAPE ARCHITECTURE	189
MAGNUS RÖNN, PETRA THORPERT, AND STEN GROMARK	

Photo, front cover: Magnus Rönn

Photo is describing a Lumen Prototype from an exhibition 2024 at Louisiana in Denmark called *The Living Structures*. The exhibition is the first in a new series 'Architecture Connecting', spotlighting the evolution of architecture in an era of climate crisis and the social, cultural and political challenges this reality poses.

**PHD REVIEW:
NORSK HAGEKUNST MOT ET
MODERNE SAMFUNN – 1930–50.
INTENSJONER OG IDEALER I EN
BRYTNINGSTID
BY BERIT RØNSEN**

REVIEWER: CATHARINA NOLIN

1900-talets nordiska trädgårdskonst och landskapsarkitektur har länge setts som nydanande, högkvalitativ och estetiskt tilltalande och som en viktig del i framväxten av välfärdssamhället. Med några få undantag har det saknats kvalificerade studier över både tongivande personer och betydelsefulla miljöer. Kulturmiljövårdande instanser har inte heller gett parker och trädgårdar det skydd man skulle kunna önska sig. Endast några få har blivit byggnadsminnesförklarade. Det har därför varit extra glädjande att kunna ta del av avhandlingen Norsk hagekunst mot et moderne samfunn – 1930–50. Intensjoner og idealer i en brytningstid som Berit Rønsen lade fram vid Institutt for landskapsarkitektur vid Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) i maj 2024. I denna synnerligen välskrivna avhandling behandlas några av de diskussioner, miljöer och upphovspersoner som präglade den professionella landskapsarkitekturens diskurs i Norge under decennierna närmast före, under och efter andra världskriget.

Huvudsyftet med denna sammanläggningsavhandling bestående av en inledande kapp och tre publicerade artiklar har enligt Berit Rønsen varit "å styrke kunnskapen vår om norsk hagekunst på 1930- og 40-tallet". Efter att ha läst avhandlingen kan jag konstatera att hon uppfyllt detta syfte, men hon har också gjort så mycket mer. Den grundläggande fråga som Rønsen ställt sig och som bildar utgångspunkt för hela undersökningen är "Hva var norsk hagekunst innenfor private villa- og bondehager på 1930- og 40-tallet, og hvordan, og med hvilken hensikt, jobbet fagmiljøet med utvikling på dette feltet i perioden?" Denna stora och komplexa fråga har delats upp i mera avgränsade frågeställningar avpassade till de tre artiklarna. Det finns dock även en mängd andra frågor insprängda lite här och där både i kappan och på andra ställen i avhandlingen. Här kan man fråga sig hur dessa förhåller sig till de inledningsvis presenterade "huvudfrågorna"?

En utgångspunkt för studien har varit att använda det arkiv med samlingar efter framför allt några ledande enskilda trädgårdsarkitekter som finns på NMBU vilket därigenom också satt tonen för de metodologiska möjligheterna. Avhandlingen behandlar alltså privata trädgårdar, vilket är välkommet då det är ett fält som är mindre utforskat än till exempel offentliga parker.

Avhandlingen är mycket välskriven. De tre artiklarna, där varje artikel utgör ett fall, är resultatet av ett omfattande och imponerande självständigt arkivarbete. Rønsen visar på djup förståelse för att ta fram kunskap ur ritningar, och att översätta ritningar till en tredimensionell förståelse eller bild. Ämnena för artiklarna är väl valda och hänger fint samman i studiet av professionen. Det gäller även de tidsmässiga avgränsningarna. Då de tre artiklarna är skrivna inom en förhållandevis kort tidsrymd håller de också ungefär samma språkliga och vetenskapliga nivå. Den inledande kappan fördjupar tematiseringarna i de olika artiklarna och vidareutvecklar hur författaren arbetat med framför allt teori och metod.

En del av kappan är en historiografisk undersökning av norsk forskning om trädgårdskonst och landskapsarkitektur (eller hagekunsthistorie) under den aktuella perioden. En utgångspunkt i arbetet har varit en sammanställning av referenslistor över tidigare litteratur och forskning i ämnet för att därigenom kunna göra en historiografisk översikt över hur tiden tidigare har framställts. Rønsen betonar särskilt konsthistorikern Carl W Schnitlers Norske haver i gammel og ny tid (1916) och landskapsarkitekten Magne Bruuns Norske hager gjennom tusen år (2007). Deras skildringar av norsk trädgårdshistoria, deras narrativ, väger ännu tungt, inte bara hos Rønsen, utan generellt hos norska forskare. Rønsen betonar att litteraturstudien har utgjort en teoretisk utgångspunkt för forskningen. Det är dock svårt att se på vilket sätt läsningen av norsk etablerad trädgårdshistoria skulle utgöra en teoretisk grund för avhandlingen. Det står däremot klart att såväl Schnitler som Bruun har varit vik-

tiga källor för Rønsen. Samtidigt finns det betydligt nyare litteratur inom fältet som hade kunnat både bredda och fördjupa studien. Det hade varit intressant med lite mera ingående reflektioner över historieforskning och historiemedvetenhet.

I ett av de inledande kapitlen presenteras avhandlingens metodologi. En av premisserna för avhandlingen var att Rønsen skulle arbeta med det arkiv över norsk landskapsarkitektur som finns vid NMBU. Rønsen redogör ingående för hur hon har använt det material som ingår i arkivet och vilken betydelse det har haft för att kunna nå de uppsatta målen. Rønsen diskuterar bland annat problemet med att finna lämpliga avgränsningar för avhandlingen med utgångspunkt i arkivmaterialet. Det är verkligen angeläget att arkiv utnyttjas för forskning, så som utgångspunkt för avhandlingen är detta en stor fördel. Utgångspunkten för Rønsen har till viss del varit det omvända mot hur det brukar kunna se ut i en avhandling, det vill säga att doktoranden har ett syfte som ska besvaras med hjälp av ett material och utifrån några passande frågeställningar, varefter det gäller att finna källor som kan användas för att besvara frågorna. I detta fall har i stället frågorna fått styras utifrån vad det varit möjligt att fråga efter beroende på innehållet i arkivet.

Vi får också en inblick i en metodutveckling, till exempel hur Rønsen använt flygfotografier, kartor och Google street view för att finna äldre trädgårdar och jämföra dem med bevarade ritningar, vilket vanligtvis är en svår nöt att knäcka. I detta kapitel för Rønsen också intressanta metoddiskussioner om hur hon gick till väga för att skriva respektive artikel, vilket inte är särskilt vanligt.

Avhandlingens första artikel med titeln "Idékonkurransen om gode bondehager 1936–39. Hagekunst i bevegelse fra elitekultur till folkekultur" publicerad i *Kunst og kultur* 2023 behandlar som titeln anger en tävling avseende trädgårdar vid bondgårdar arrangerad av Norsk hagearkitekt- og Anlægsgartnerlag. Syftet är enligt Rønsen att bidra med mera kunskap om hur trädgårdsarkitekterna arbetade under 1930-talet. Tävlingen var omfattande och utsträckt över tre år. I artikeln behandlar Rønsen ingående både förarbetet till tävlingen, juryarbetet och några av tävlingsbidragen. Ett självuppsatt mål för trädgårdsarkitekterna var att bondebefolkningen skulle nås och att den skulle ges möjlighet till en mer hälsobringande omgivning – enligt trädgårdsarkitekternas synsätt. Av artikeln får man intrycket att det fanns en motsättning mellan (en urban) elitkultur och bönder. Yrkesgruppen ville om jag läser Rønsen rätt lämna ett bidrag till samhällsutvecklingen. Man kan få uppfattningen att bönder på ett självklart sätt befann sig på en annan intellektuell nivå än en så kallad elitkultur. Men bönderna var väl lika mycket nivellerade som andra samhällsgrupper, och här skulle jag ha önskat mig en lite mera kritisk inställning till källmaterialet. På vilket sätt skulle trädgårdsarkitekterna förbättra böndernas levnadsvillkor? Rønsen beskriver det som

att trädgårdsarkitekterna ville föra in en “moderne hagekunst” i böndernas trädgårdar. Den norska bonden kunde ses som en representant för norsk kultur till skillnad från elitismen som kom från Danmark. Flera norska trädgårdsarkitekter var också utbildade i Danmark, så det fanns kanske en sådan antydning. Samtidigt framställer Rønsen det som att trädgårdskonsten i Norge gick från 1800-talets hortikulturellt inriktade trädgårdar till modernism på en gång utan någon arts and crafts-inspiration eller klassicism däremellan. Var det verkligen så? Det fanns i tiden ett stort intresse för allmogekultur och för böndernas trädgårdar, bland annat i Tyskland och i Sverige. Decennierna kring sekelskiftet 1900 och fram till 1930-talet hade också präglats av nationalistiska strömningar. Artikeln kan enligt Rønsen tjäna som teoretisk utgångspunkt för andra studier om trädgårdsarkitektävlingar. Här kan man fråga sig på vilket sätt vi ska förstå begreppet “teoretiskt”? Endast norsk litteratur har använts och nästan bara texter från tiden. Jag tror att litteratur om fallstudier kunde ha hjälpt författaren att styra studien lite stadigare, även en lite bredare sökning efter annan trädgårdsforskning skulle förmodligen ha gjort att Rønsen kunde ta ett steg bort från forskningsmaterialet. Det blir lite väl snävt förstått utifrån arkivmaterialet och professionens syn.

Den andra artikeln – “Torborg Zimmer. Kvinnelig pioner og banebryter i norsk landskapsarkitektur” – publicerad i Nordisk arkitekturforskning 2022 behandlar så som titeln anger en av Norges första kvinnliga landskapsarkitekter. I denna biografiskt inriktade artikel presenteras trädgårdsarkitekten Torborg Zimmer för första gången. I likhet med flera svenska kvinnor utbildade Zimmer sig vid Horticultural College for Women i Swanley, Kent i England. Rønsen skriver att Zimmer bedrev folkkupplysning, men det är lite oklart på vilket sätt hon det gjorde. Zimmer deltog i trädgårdskonferensen i Berlin 1938, som var den sista internationella sammankomsten före andra världskrigets utbrott. Här hade jag gärna sett i alla fall en antydning till vad resan kan ha betytt för henne. Vad såg hon? Vilka intryck kan hon ha tagit? Här hopar sig frågorna hos i alla fall denna läsare. Det hade vidare varit angeläget att få en fördjupad diskussion om att skriva en biografi. Vad innebär det att skriva biografiskt? Vilka begränsningar och svårigheter finns? Vilka möjligheter erbjuder det biografiska skrivandet.

När det gäller artikeln om Torborg Zimmer är det uppenbart att arkivet vid NMBU inte kunde ge tillfredsställande svar på frågor rörande hennes uppväxt och utbildning. Då Zimmers samling främst innehåller ritningar visade det sig också svårt att skaffa sig en mera ingående förståelse om enskilda uppdrag. Metod och metodutveckling för att undersöka kvinnliga trädgårds- och landskapsarkitekter är lite av ett kapitel för sig, då materialet ofta är svåråtgånget. Jag känner igen problematiken från min egen forskning om kvinnliga landskapsarkitekter. Ofta tvingas man i likhet med Rønsen ut på omfattande sökningar i kyrkoböcker, folkräkningar och dagspress, privata brev, dagböcker och fotoalbum. Rønsen re-

dovisar förtjänstfullt för hur hon reflekterade över olika sätt att angripa materialet och hur hon rent praktiskt gick till väga. Men ett arkiv är aldrig en neutral plats och avhandlingen hade vunnit på ett mera ingående resonemang om vad ett arkiv är eller kan vara och hur detta specifika arkiv för landskapsarkitektur har byggts upp. Det finns alltid en mängd frågor att ställa till arkivet och det som ingår i det. Vem har samlat in, sorterat, eventuellt sorterat bort och organiserat materialet? Med vilket syfte har detta gjorts? Vilken typ av frågor kan man ställa till arkivet och vad är svårare att få besked om? Vad finns och vad kan eventuellt saknas? Vad måste man söka efter någon annanstans?

I den tredje artikeln med titeln "1930-tallets nutidshage. Funksjonalisme på hagekunstens arena" publicerad i norska tidskriften *Arkitektur* 2023 är vi förflyttade från landsbygden till villakvarter i urbana miljöer. Tyngdpunkten ligger på att undersöka hur en grupp norska trädgårdsarkitekter ville bidra till att förbättra, förändra och i slutändan även förenkla villaträdgårdar för att anpassa dem efter de rådande behoven. Huvudkällan är ett urval norska publikationer från 1930-talet som enligt Rønsen pekade på tre grundidéer: utformning, privatliv och sund livsföring. Syftet har varit att visa hur norska trädgårdsarkitekter överförde funktionalismens ideal i tidens trädgårdar, men också hur de ville bidra till att utveckla samhället i en estetisk och sund riktning. Rønsen visar i text och bild hur trädgårdsarkitekterna genom större enhetliga gräsmattor för lek och solbad, höga häckar som minskade insyn från gatan och omgivande grannar, liksom ökad relation mellan ute och inne skapade den så kallade "nutidshagen". Rønsens argumentation är övertygande, men samtidigt väcks många frågor om hur norsk trädgårdskonst utvecklades och hur de norska trädgårdsarkitekterna kom i kontakt med den internationella modernismens ideal. Precis som i den första artikeln driver Rønsen tesen att professionen hårt kritiserade och tog avstånd från ett äldre trädgårdsideal med slingrande grusgångar, små gräsplaner och ett hortikulturellt avancerat växtmaterial som främst var till pynt och skulle betraktas på avstånd. Men i många länder hade man tagit avstånd från 1800-talets prydnadsträdgårdar redan omkring 1900, först med den arts- och craftsinspirerade trädgården och därefter med klassicismen. I denna avhandling är det som ett vacuum mellan 1800-talets senare del och 1930. Var det verkligen så? Författaren nämner en studieresa till Nederländerna 1928 och Stockholmsutställningen 1930 men därutöver är det sparsamt med hänvisningar utanför Norge. Redan i inledningen av avhandlingen pekar Rønsen ut Malene Hauxners avhandling *Fantasiens have* (1993) som betydelsefull, men det finns inga hänvisningar till den, inte heller till den danska trädgårdsarkitekten G N Brandts tongivande artikel "Der kommende Garten" i *Die Gartenkunst* eller "Den kommende have" i *Havekunst*, båda 1927 och därefter i olika varianter på både tyska och svenska. Rønsens artikel är utmärkt och fångar fint den norska professionens vilja att gestalta nytt och nå ut till allmänheten, men några fler utblickar mot till exempel England, Tyskland och andra delar av kontinenten hade gynnat resonemanget.

Avslutning

Avhandlingen är inriktad på norsk trädgårdskonst och landskapsarkitektur under en begränsad period, närmare bestämt 1930- och 1940-talen. Avhandlingens stora styrka är utgångspunkten i ett historiskt källmaterial som inte har utnyttjats särskilt mycket tidigare. Rønsens metadiskussioner om förarbetet till artiklarna i metodavsnittet är synnerligen värdefulla för att förstå arbetets framväxt, problem och möjligheter. Författaren redogör ingående för egna litteraturstudier och hur hon gått tillväga när hon undersökt materialet. Samtidigt hade det funnits en poäng att diskutera kanon och historiografi lite mera ingående. Funktionalism och modernism presenteras som en förhållandevis enhetlig riktning. Sedan en tid tillbaka har det ansetts mera fruktbart att tala om modernismer i plural, då det finns flera olika riktningar som kan ha gemensamma drag, men som också kan skilja sig åt förhållandevis mycket, beroende på land, material, politik och så vidare. Begrepp som "modern", "modernism" och "moderna formspråk" har använts på många olika sätt, vilket Sarah Williams Goldhagen visade redan för snart tjugo år sedan i artikeln "Something to Talk about: Modernism, Discourse, Style". När den svenska trädgårdsarkitekten Ester Claesson skrev om modern trädgårdskonst 1914 menade hon säkert något helt annat än hur modernismen framställdes i den danska boken *Moderne haver* (1929) eller i de sammanhang som är aktuella i Rønsens avhandling. Avhandlingen hade vunnit på en mera ingående diskussion om begrepp som modernism och funktionalism.

I Berit Rønsens avhandling framstår norsk funktionalism inom trädgårdskonstens och landskapsarkitekturens område som en inomnorsk diskurs som växte fram utan influenser utifrån. Som läsare famlar man efter uppgifter om varifrån de professionellt verksamma personerna fick sina idéer? De nya idéerna kan inte bara ha uppstått ur intet. Var det arkitekterna som försåg trädgårds/landskapsarkitekterna med idéer? Vilken betydelse hade tidskrifter som *Havekunst*? Det hade gynnat författaren och undersökningen om hon i lite större utsträckning hade använt sig av nordisk och internationell litteratur från tiden, men även av skandinavisk forskning från de senaste decennierna.

Berit Rønsens avhandling med dess delstudier är ett fint vetenskapligt arbete, välskrivet och intresseväckande. En av de stora behållningarna är det ingående metodkapitlet med utförliga diskussioner kring material och möjliga tillvägagångssätt. Med Rønsens avhandling som grund finns det goda möjligheter att gå vidare till större övergripande undersökningar, för det finns fortfarande ett stort behov av forskning om 1900-talets nordiska trädgårdshistoria och landskapsarkitektur. Det skulle också vara fint att se norsk landskapsarkitektur satt i ett internationellt perspektiv.

